

PLATFORMA
*ČESKÝCH
•NOVOCIRKUSOVÝCH
→PROFESIONÁLŮ

Analýza současného stavu cirkusových umění v ČR za rok 2022: jednotlivci a organizace

2024

Veronika Štefanová, Anna Vondráčková

Úvod

Předkládáme vám výběr základních dat a údajů, které byly zjištěny v rámci dotazníkového šetření. Cílem bylo zmapovat aktuální situaci v sektoru nového cirkusu. Získaná data mají sloužit k definování rozsahu a potřeb oboru a mají pomoci vytvořit podklady potřebné pro prezentaci sektoru veřejným i dalším institucím.

Tento text bude sloužit jako podklad pro další podrobnější analýzu současného stavu cirkusových umění v ČR – s přihlédnutím k letům 2022 a 2023.

Studie, která vznikne ve spolupráci se sociology a dalšími odbornými kapacitami na dotazníková šetření, má za cíl kompletně zmapovat aktuální situaci po pandemické krizi z hlediska finanční i z hlediska samotných aktivit (festivalů, představení, tvorby, tréninku, vzdělávání). Vycházíme z potřeby reflektovat aktuální výzvy společnosti a politickou realitu v ČR i v Evropě a reagovat na ně.

1.Jednotlivci

1.1. Počet

Dotazníky pro umělce a umělkyně působící v oboru nového cirkusu sledují základní údaje (výkonnostní a ekonomické ukazatele) k roku 2022 a dávají prostor pro vyjádření postojů k profesním otázkám. Dotazníky byly distribuovány zhruba na 150 e-mailových adres, přičemž na dotazník odpovědělo 67 respondentů/respondentek.

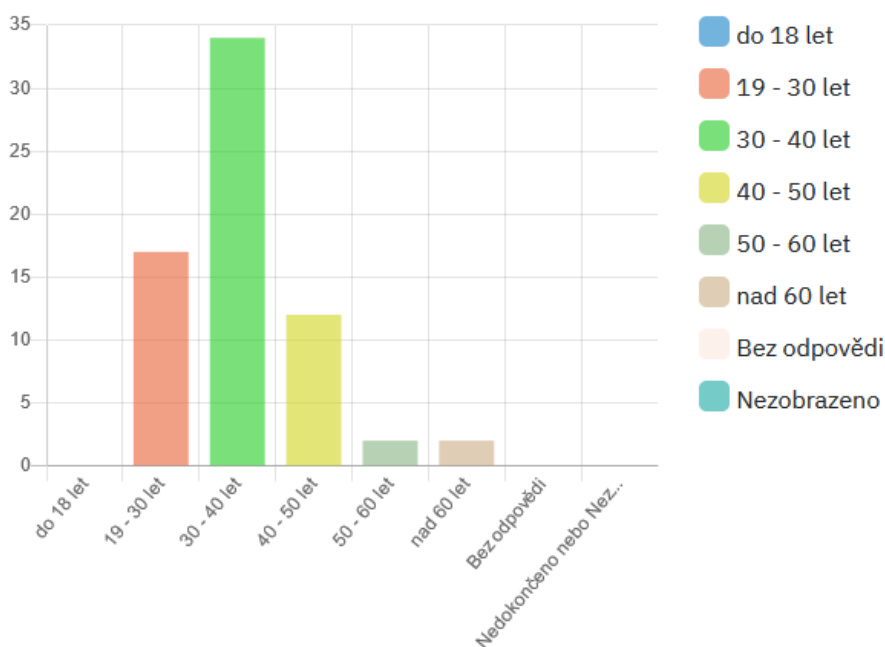
1.2. Věk

Věková struktura v oboru nového cirkusu je pestrá. Scéna nového cirkusu v České republice se začala formovat až v devadesátých letech 20. století a intenzivnější rozvoj zaznamenala až po roce 2009, kdy jsme svědky zakládání nových souborů a volnočasových center orientovaných na vzdělávání v oboru cirkusových umění.

V rámci dotazníků jsme se nezaměřovali pouze na věk umělců a umělkyně, ale obecně profesionálů a profesionálek působících v oboru nového cirkusu.

Nejpočetnější skupinou jsou profesionálové/profesionálky ve věku mezi 30 a 40 lety (50,75 %), druhou nejpočetnější skupinou jsou profesionálové/profesionálky ve věku mezi 19 a 30 lety (25,37 %) a třetí početnou skupinou jsou profesionálové/profesionálky ve věku mezi 40 a 50 lety (17,91 %).

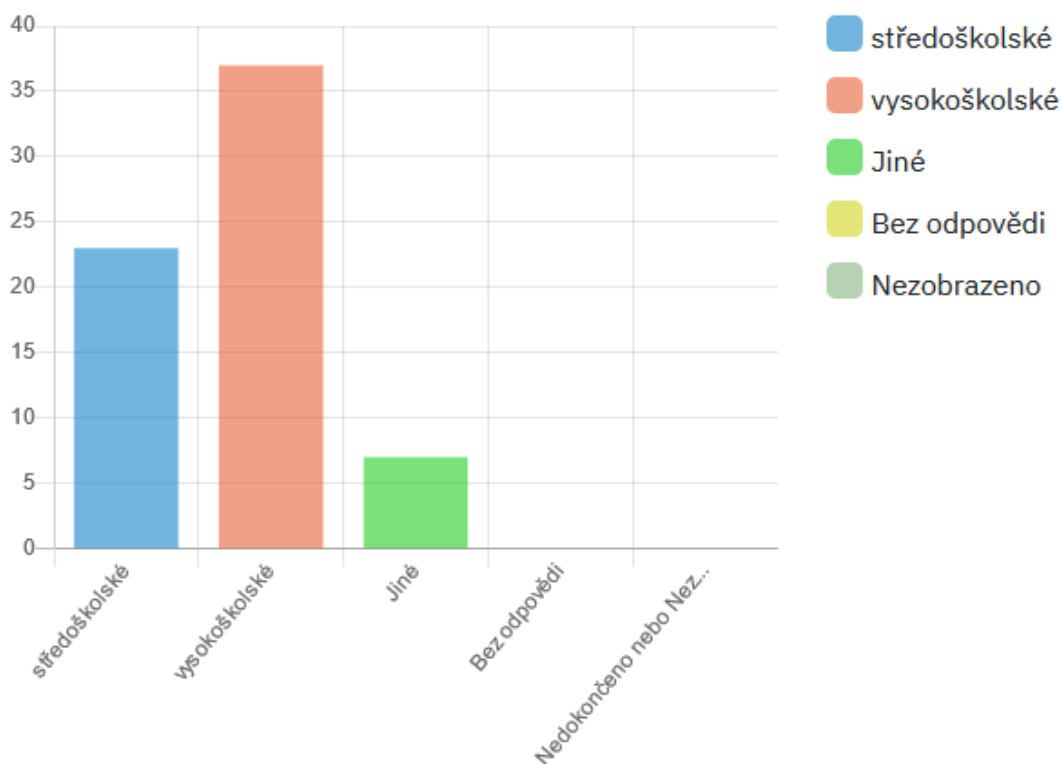
Graf 1: Věk

1. 3. **Vzdělanostní struktura**

Z výsledků lze soudit, že více než polovina dotazovaných profesionálů/profesionálek dosáhla vysokoškolského vzdělání, celkem 55 z 67.

Graf 2: Nejvyšší dosažené vzdělání

1. 4. **Vzdělání v rámci oboru nového cirkusu**

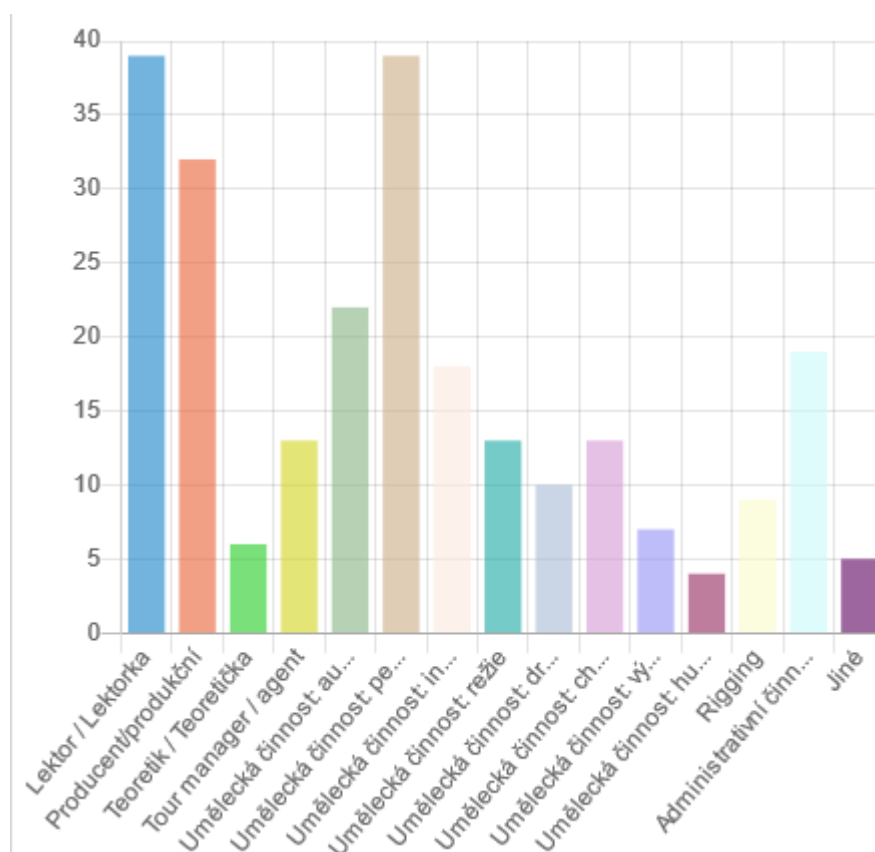
V ČR pomalu přibývá profesionálů/profesionálek (z ČR i ze zahraničí; celkem pět, tj. 7,46 %), kteří absolvovali studium na profesionální cirkusové škole. I tak převažuje řada umělců/umělkyně, kteří se v oboru vzdělávají samostudiem – celkem 23 z 67 (34,33 %) – v rámci master classes či workshopů (často v zahraničí), které si ale hradí sami/samy, tudíž obor klade velké finanční nároky na další, pro rozvoj oboru nutné vzdělávání. Na umělecké škole studovalo 14 dotazovaných (20,90 %). Dalších pět (7,46 %) studovalo sportovní obor, dva dotazovaní (2,99 %) uvedli sportovní trénink.

1. 5. Působení v profesi

Profesionálové a profesionálky působící v oboru nového cirkusu, kteří odpověděli v dotazníku, se z více než poloviny (58,21 %) věnují umělecké profesi jako performerů a performerky; z umělecké činnosti se často objevuje i pozice autorů a autorek (32,84 %).

Řada profesionálů a profesionálek v oboru nového cirkusu se kvůli obživě musí věnovat pedagogické činnosti v oblasti cirkusových umění. Jedná se však o neformální způsob vzdělávání v oboru, nikoli o akreditované obory vyššího odborného nebo vysokoškolského vzdělávání. Z odpovědí vyplynulo, že pedagogicky ve svém oboru působí 39 respondentů/respondentek dotazníkového šetření, tedy 58,21 % z celkového počtu.

Graf 3: Působení v profesi

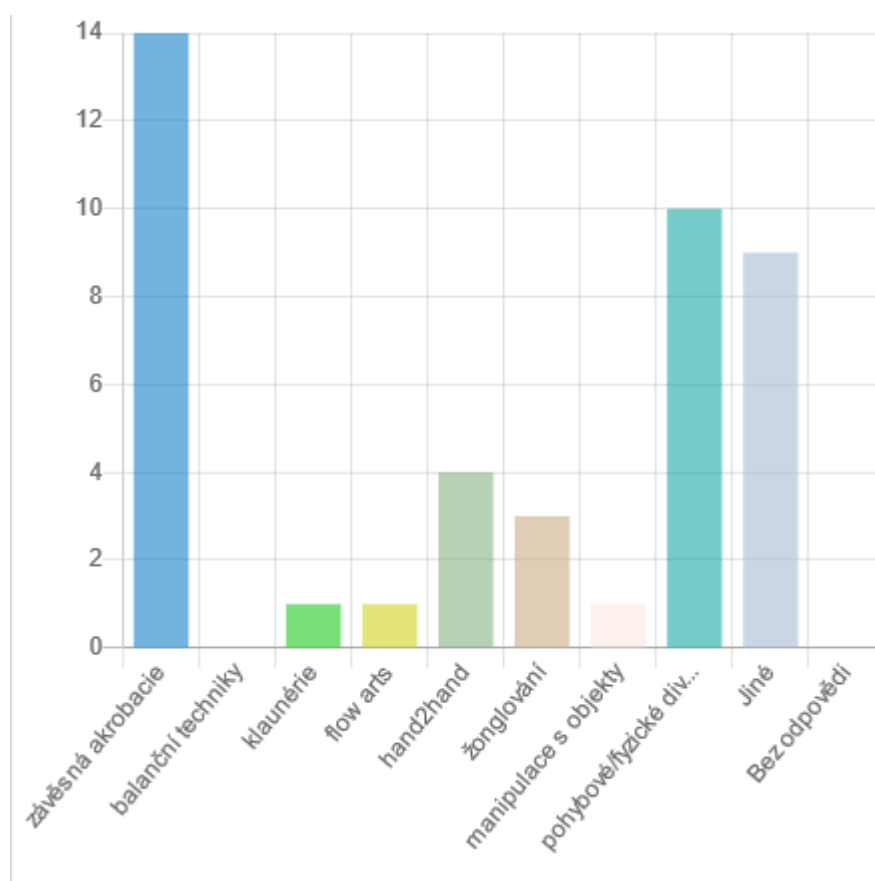

1. 6. Disciplíny

Neodmyslitelnou součástí nového cirkusu je artistika, tedy druh scénického umění, jehož podstatou je dokonalý fyzický projev spojující ladnost a vrcholnou obtížnost v harmonický celek. Fyzická dovednost – cirkusová disciplína – je východiskem pro

vytvoření nového scénického jazyka. Odpovědi dotazovaných naznačují, že rozvrstvení cirkusových disciplín v oboru nového cirkusu v rámci ČR je pestré. Zhruba třetina dotazovaných (32,56 %) odpověděla, že se věnuje závěsné akrobacii. Druhou nejpočetnější skupinu (23,26 %) tvoří profesionálové a profesionálky, kteří/které se věnují fyzickému/pohybovému divadlu, přičemž terminologii pro tuto disciplínu jsme převzali z oboru nonverbálního divadla a zahrnuje veškeré autorské přístupy ke klasické disciplíně, které dávají vzniknout disciplínám novým nebo novým postupům pro nový cirkus tolik příznačným (například manipulace s objekty typu kettlebell). V odpovědi na otázku „jiné“ respondenti a respondenty odpovídali, že se věnují například i hudební tvorbě.

Graf 4: Primární disciplína

1. 7. Další činnosti mimo cirkus

Celkem 46 respondentů/respondentek uvedlo, že nad rámec své profesionální práce v oboru nového cirkusu vykonávají další profesi, tedy více než 68 %. Výběrově to je dramaturgie a produkční činnost koncertů a hudebního festivalu, event directing, individuální kondiční tréninky, hra na housle, zpěv a skládání hudby,

OSVČ v oblasti zvukové produkce a postprodukce, práce novináře, korektora a copywritera, správa sociálních sítí a webových stránek různých uměleckých projektů, práce kadeřnice a dýdžejky atd.

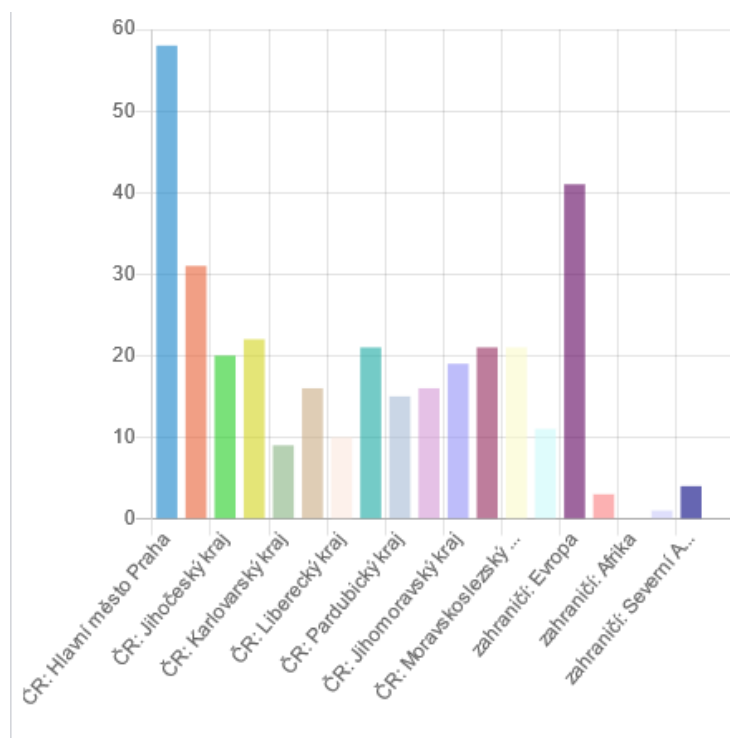
1. 8. Administrativa

Administrativu související s činností (například grantové žádosti, ekonomické plánování) si musí více než třetina z dotazovaných profesionálů/profesionálek (37,31 %) zajišťovat sama. Třicet dotazovaných (44,78 %) uvedlo, že se jim o administrativu spojenou s oborem nového cirkusu stará produkce.

1. 9. Rozvrstvení v regionech

Působení v oboru se za posledních deset let více rozvrstвило do celé České republiky. I přesto převažuje hlavní město. Jako hlavní místo svého působení označilo Prahu 58 respondentů/respondentek (86,57 %). Praze se podle odpovědí uvedených v dotaznících vzhledem k důležitosti působení blíží Středočeský kraj, který označilo 31 respondentů (46,27 %). Více než 30 % v odpovědích získaly Olomoucký, Moravskoslezský, Plzeňský a Královéhradecký kraj. V otázce bylo možné uvést více odpovědí.

Graf 5: Rozvrstvení v regionech

1. 10. Umělecké působení mimo ČR

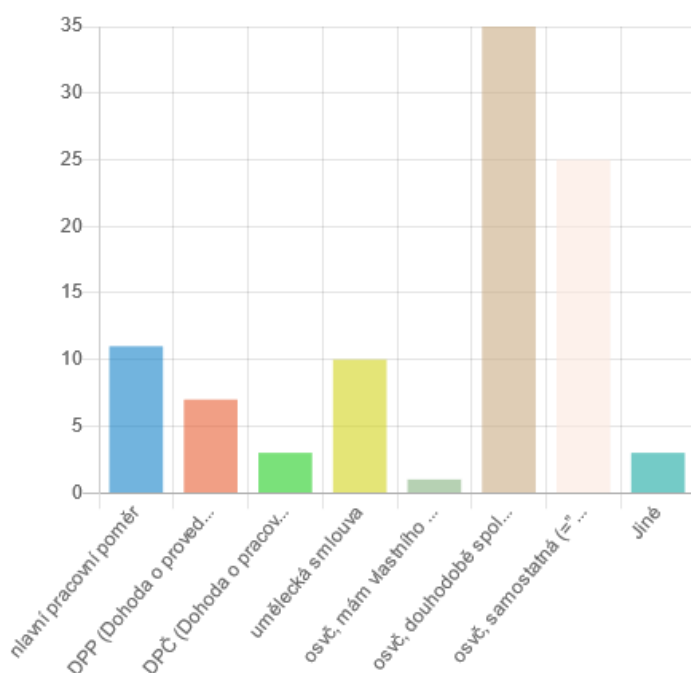
V rámci zahraničí působí většina dotazovaných (61,19 %) v Evropě. Třicet čtyři respondentů/respondentek z 67 uvedlo, že má příjmy z činnosti v oboru ze zahraničí. Pokud srovnáme příjmy z ČR a ze zahraničí, tvoří příjmy z ČR 86,67 %, tedy větší podíl z celkového výdělku profesionálů/profesionálek v rámci oboru než ze zahraničí.

1. 11. Pracovněprávní agenda

Umělci z oboru nového cirkusu buď mohou svůj nezávislý status zakládat na živnostenském oprávnění, nebo pracují na základě smluvního ujednání v oblasti autorského práva. V našem výzkumu odpovědělo kladně 35 profesionálů/profesionálek (52,24 %) na otázku vlastnictví živnostenského oprávnění (živnostenský list). Pro výkon uměleckého povolání není toto oprávnění nezbytné, ale umožňuje podílet se na různých činnostech souvisejících s realizací uměleckých projektů.

Umělci v oboru nového cirkusu se setkávají s různými typy pracovních smluv, nejčastěji je to smlouva o dílo (14,93 %), dohoda o provedení práce (10,45 %) nebo dohoda o pracovní činnosti (4,48 %).

Graf 6: Typ smlouvy

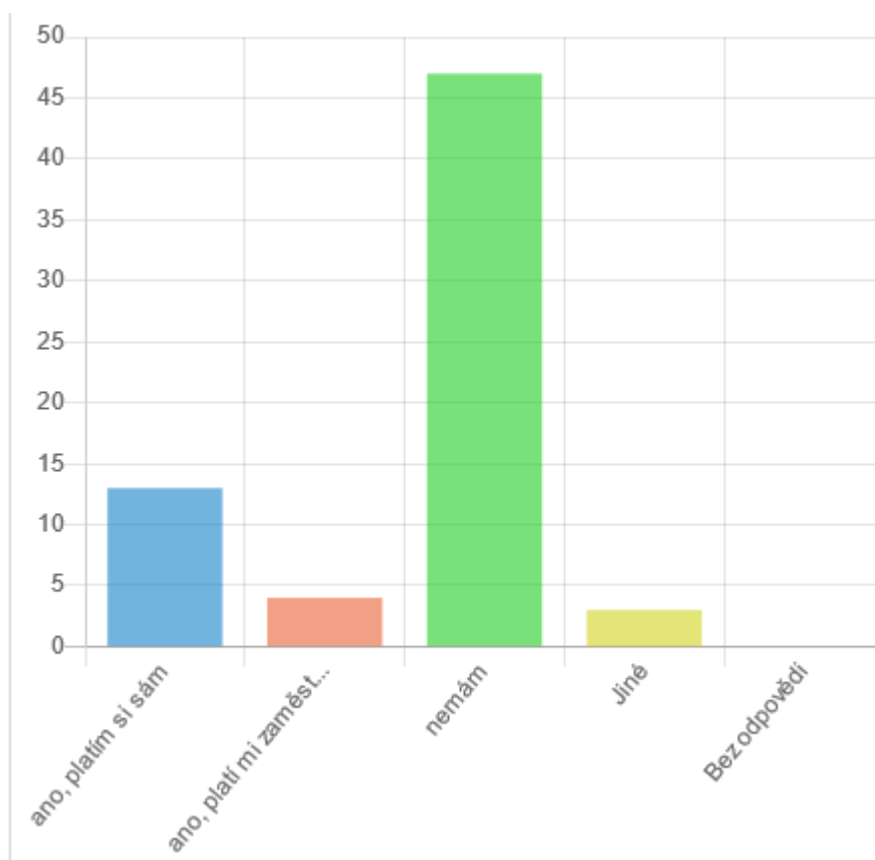
1. 12. Pojištění

S ohledem na vysokou rizikovost profese a rovněž předpokládanou nestabilitnost příjmů v daném oboru jsme zjišťovali, zda si umělci/umělkyně kromě povinného sociálního a zdravotního pojištění platí i jiný typ pojištění.

V dotazníku 47 ze 67 dotazovaných (70,15 %) odpovědělo, že si nehradí žádné speciální pojištění v rámci rizikové profese, jako je nový cirkus. Třináct (19,40 %) z nich si platí speciální pojištění samo. Je nutné brát v potaz, že na dotazník odpovídali kromě umělců a umělkyně (pedagogů/pedagožek) i respondenti/respondentky z jiných profesí v rámci oboru, ve kterých se riziku a zranění primárně nevystavují (produkční, autoři/autorky atd.).

V České republice neexistuje statistika úrazovosti rizikového povolání, jakým je cirkus.

Graf 7: Pojištění

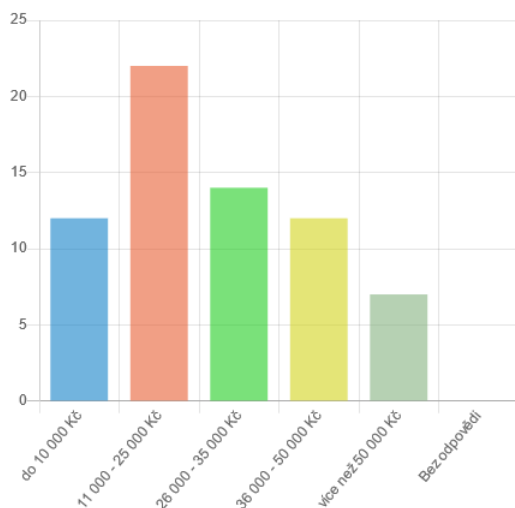

1. 13. Příjmy

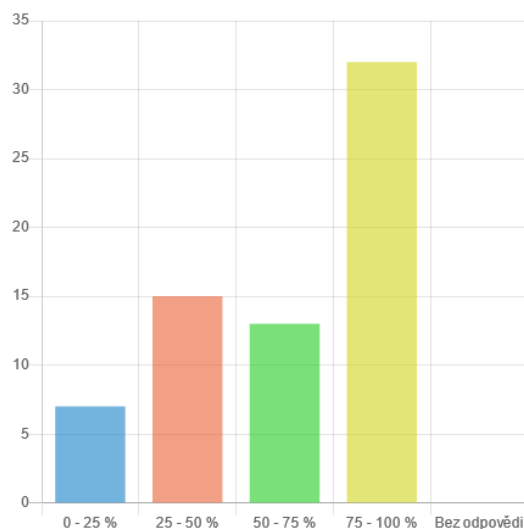
G04Q17 a G01Q18

V rámci dotazníkového šetření zkoumáme i ekonomické otázky a možnosti financování profesionální umělecké činnosti v oblasti nového cirkusu. Toto téma jsme zahájili dotazem, jaké byly **měsíční příjmy** respondentů/respondentek z **novocirkusových profesionálních aktivit** za rok 2022. Celkem 22 respondentů/respondentek (32,84 %) uvedlo v průměru 11 000 až 25 000 Kč. Druhou nejpočetnější skupinou tvoří profesionálové/profesionálky (celkem 14, tj. 20,90 %) s průměrným měsíčním příjmem 26 000 až 35 000 Kč. Lze tedy odhadovat, že většina profesionálů/profesionálek se pouze prací v oboru nového cirkusu neuziví (viz kapitola „Další činnosti mimo cirkus“). **Zhruba polovina profesionálů/profesionálek uvedla, že příjmy z novocirkusových aktivit tvoří méně než polovinu (47,76 %) z jejich celkového příjmu za rok 2022.**

Graf 8: Průměrné měsíční příjmy za rok 2022

Graf 9: Procentuální podíl příjmů z nového cirkusu na měsíčních příjmech (rok 2022)

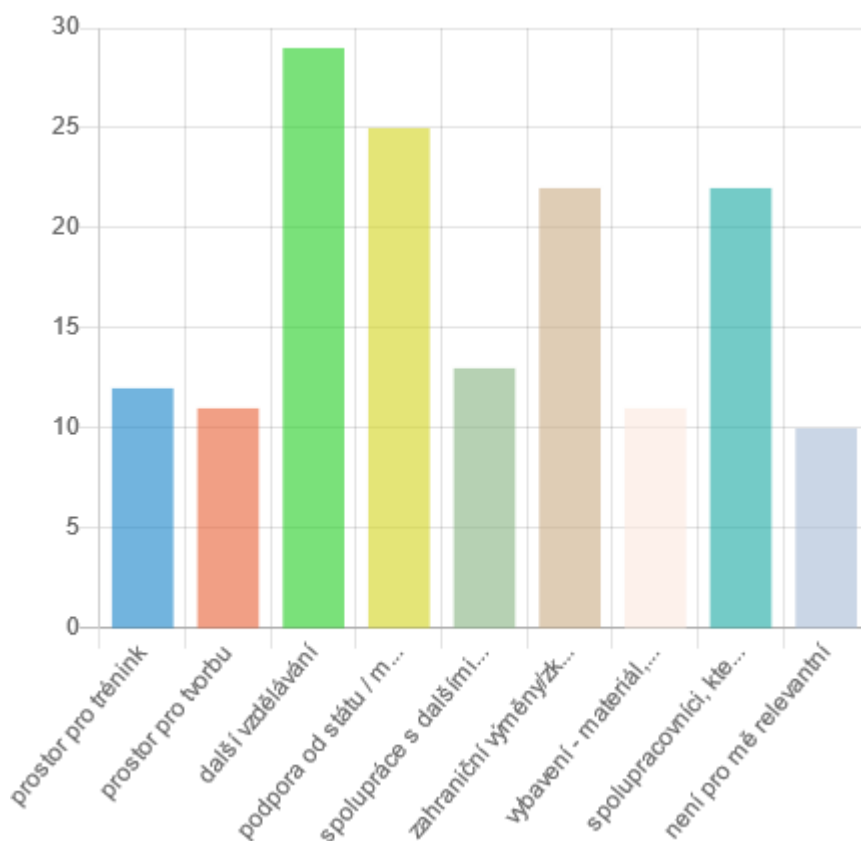

1. 14. Další rozvoj v profesi

Představy o dalším profesním směřování se pohybují ve zcela jasných mantinelech, které s rozvojem oboru nového cirkusu v ČR souvisejí. Jedná se o množství adekvátně vybavených prostor pro potřeby novocirkusových inscenací a možnosti profesionálního a dalšího navazujícího vzdělávání v oboru. Obě tyto oblasti jsou v rámci ČR podle respondentů/respondentek značně oslabeny. Na nedostatek

možností vzdělávání v rámci oboru upozornilo 29 respondentů/respondentek (43,28 %), přičemž prostor pro trénink a rezidence chybí jedenácti z 67 respondentů/respondentek. Jako další překážku rozvoje oboru, zvláště pak v regionech, vnímají profesionálové/profesionálky nedostatečnou podporu ze strany samosprávy; takto reagovalo 25 respondentů/respondentek (37,31 %).

Graf 10: Potřeby pro další profesní rozvoj

Uvádíme výběr konkrétních odpovědi respondentů/respondentek:

„Velmi by pomohlo, kdybychom našli větší prostory pro naši činnost, které by i více vyhovovaly našim potřebám a pronájem by byl s jistotou dlouhodobý. V naší organizaci za posledních sedm let došlo k velkému růstu a rychle postupující profesionalizaci organizace. Mimo vnějších faktorů (covid, ruská agrese), které zásadně ovlivnily naši činnost a náš rozvoj, ovlivňuje velmi zásadně činnost nejistota stabilního zázemí.“

„Chybí mi dobře vybavený prostor pro trénink závěsné akrobacie, který bude přístupný ve větším časovém rozmezí. Většina míst je přístupná jen ráno, dopoledne a dost často i omezeně.“

„Vzhledem k tomu, že náš tréninkový prostor není zrovna velký a není nijak rozdělený, v době kurzů je velmi málo prostoru pro vlastní trénink.“

„... všechen materiál, šapitó, sloupy, další konstrukční prvky, kolíky, gradiny, lavičky, zvuk, světla... to vše jsem hradil ze svého... možná by se do budoucna hodila finanční podpora i pro další zájemce, kteří by chtěli mít svůj putovní prostor.“

„Chybí mi další možné vzdělávání pro agenty a producenty tohoto oboru – například master class, workshopy atd.“

2. Organizace

Dotazníky pro organizace působící v oboru nového cirkusu sledují stejně jako v případě jednotlivců základní údaje (výkonnostní a ekonomické ukazatele) k roku 2022 a dávají prostor pro vyjádření postojů k profesním otázkám. Dotazníky byly distribuovány na 30 e-mailových adres, přičemž na dotazník odpovědělo 18 z nich: CIRQUEON, KD Mlejn, z. ú., Cirkus trochu jinak, z. s., Cirkus TeTy, z. s., CIRK LA PUTYKA, Jatka78, FysioART, Společnost Gaspard, Gasparo, s. r. o., Žongléros Ansámbli, z. s., ART Prometheus, MOVE Ostrava, z. s., United Arts & Co. z. s. – Losers Cirque Company a Divadlo BRAVO!, Blackout Paradox, z. s., AirGym Art Company, Cie Pieds Perchés / Schmilblick spolek, Cirkus Mlejn, Společenské centrum Trutnovska pro kulturu a volný čas.

Téměř 80 % z dotazovaných organizací se věnuje produkční činnosti se zaměřením na nový cirkus. Velká část z nich pravidelně uvádí představení nového cirkusu/divadla (66,67 %), přičemž stejný počet organizací uvedlo orientaci na cirkusovou pedagogiku. V 50,00 % případů se setkáváme s rezidenčními prostory a třetina z organizací se zaměřuje na pronájem prostor (nejen pro účely nového cirkusu, ale i pro komerční účely).

Z odpovědí tedy vyplývá, že je jen málo organizací, které by se soustředily pouze na jednu vybranou činnost, případně na jednu činnost v rámci oboru nového cirkusu. Na základě odpovědí můžeme konstatovat, že 13 z 18 respondentů se novocirkusovým aktivitám věnuje z více než 80 %. Z hlediska dlouhodobých cílů jsou pro oslovené organizace klíčové činnosti zaměřené na uvádění a produkování novocirkusových představení (44,44 %). Zhruba třetina (33,33 %) odpověděla, že prioritou je pro ně pořádání festivalů, jejichž dramaturgie se orientuje na nový cirkus, zatímco čtvrtina (22,22 %) z nich dává přednost poskytování rezidenčních prostorů.

2.1. Právní subjektivita

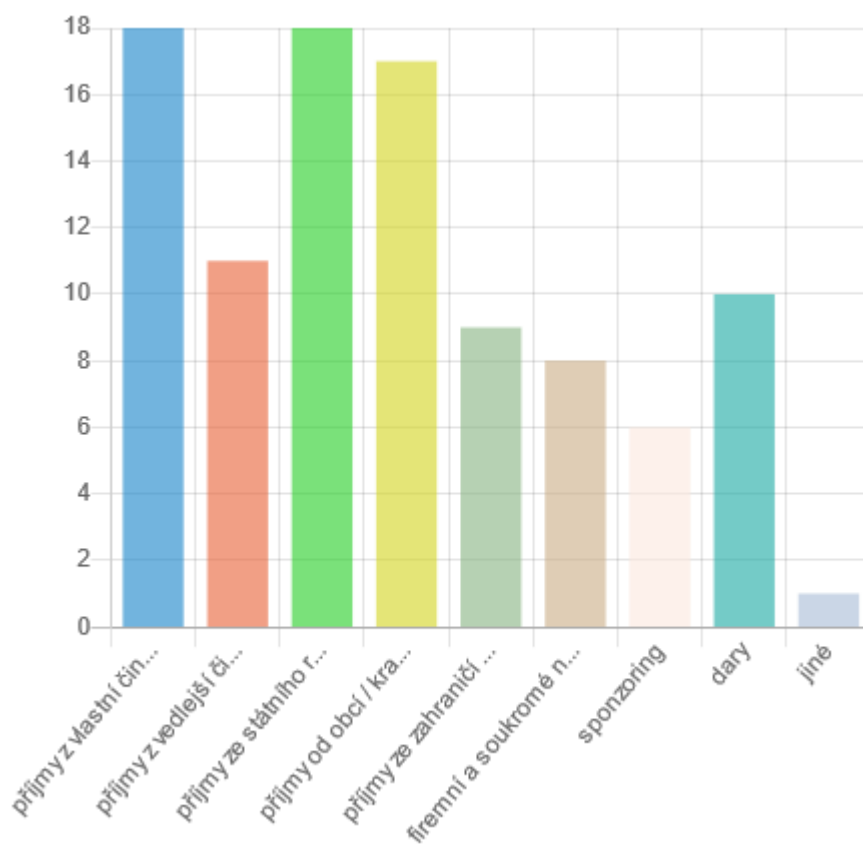
Z hlediska právní subjektivity je celkem 12 z organizací, které na dotazník odpověděly, zapsaným spolkem (z. s.). Jako ústav (z. ú.) se definovaly čtyři organizace, jedna jako příspěvková organizace a čtyři jako společnosti s ručením omezeným (s. r. o.). Jeden respondent zde odpověděl, že jeho

organizaci tvoří dva právní subjekty. Je tedy evidentní, že většinu tvoří organizace z neziskového sektoru.

2. 2. Financování

Z hlediska financování tvoří důležitou součást organizací působících v oboru nového cirkusu vlastní příjmy (100,00 %). Nicméně na stejnou rovinu (100,00 %) jsou ze strany organizací kladeny dotace – příjmy ze státního rozpočtu (MK ČR, Státní fond kultury ČR) a příjmy od obcí/krajů/měst (94,44 %). Příjmy ze zahraničí (EU, ambasády atd.) nebo dary tvoří zhruba polovinu zdrojů sloužících k fungování dotazovaných organizací. Žádná z nich by tedy nemohla v oboru fungovat bez vícezdrojového financování.

Graf 11: Typy příjmů organizací

Seznam grafů:

Graf 1: Věk	3
Graf 2: Nejvyšší dosažené vzdělání	4
Graf 3: Působení v profesi	5
Graf 4: Primární disciplína	6
Graf 5: Rozvrstvení v regionech	7
Graf 6: Typ smlouvy	8
Graf 7: Pojištění	9
Graf 8: Průměrné měsíční příjmy za rok 2022.....	10
Graf 9: Procentuální podíl příjmů z nového cirkusu	10
Graf 10: Potřeby pro další profesní rozvoj	11
Graf 11: Typy příjmů organizací	14